

บทความวิทยานิพนธ์
การเปรียบเทียบความรับผิดชอบของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4
ที่มีเชาวน์ปัญญาและเชาวน์อารมณ์แตกต่างกัน
Comparisons of Responsibility Levels Of Matthayomsueksa 4
Students With Differrent Levels of Intelligence Quotient
and Emotional Quotient

สุกัญญา กลางสุข¹
ดร.มนตรี อนันตรักษ์²
ดร.รังสรรค์ โฉมยา³

บทคัดย่อ

ความรับผิดชอบเป็นสิ่งที่สังคมให้ความสำคัญทั้งนี้เพราะความรับผิดชอบเป็นคุณลักษณะที่ช่วยให้บุคคลอยู่ในสังคมได้ถึงแม้สังคมจะเปลี่ยนไปส่งผลให้สังคมมีความเจริญและมีความเป็นปึกแผ่น การวิจัยในครั้งนี้จึงมีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาและเปรียบเทียบความรับผิดชอบของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่มีเชาวน์ปัญญาแตกต่างกัน 3 ระดับ และเชาวน์อารมณ์แตกต่างกัน 3 ระดับกลุ่มตัวอย่างได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดร้อยเอ็ด ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2550 จำนวน 383 คน โดยการสุ่มแบบหลายขั้นตอน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบวัดความรับผิดชอบ ซึ่งเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า จำนวน 60 ข้อ

¹มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ภาควิชาการศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

²อาจารย์ประจำภาควิชาวิจัยและพัฒนาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

³อาจารย์ประจำภาควิชาจิตวิทยาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

มีค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ 1.79 ถึง 5.84 ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.72 แบบวัด
เชาวน์ปัญญาเป็นแบบชนิดเลือกตอบจำนวน 35 ข้อ มีค่าอำนาจจำแนก ตั้งแต่.26 ถึง.74
ค่าความยากตั้งแต่ .27 ถึง .77 และแบบวัดเชาวน์อารมณ์ ซึ่งเป็นแบบมาตราส่วน
ประมาณค่า จำนวน 40 ข้อ มีค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ 2.37 ถึง 4.69 และค่าความเชื่อมั่น
ทั้งฉบับเท่ากับ 0.87 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วน
เบี่ยงเบนมาตรฐานและการทดสอบสมมติฐานใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนสองทาง
(Two – way ANOVA)

ผลการวิจัยปรากฏผลดังนี้

1. นักเรียนมีความรับผิดชอบต่อนตนเองและมีความรับผิดชอบต่อครอบครัวอยู่ในระดับ
ปานกลางส่วนความรับผิดชอบต่อสถานศึกษาและความรับผิดชอบต่อสังคมอยู่ในระดับสูง
2. นักเรียนที่มีระดับเชาวน์อารมณ์สูง มีความรับผิดชอบทุกด้านสูงกว่านักเรียนที่มีระดับ
เชาวน์อารมณ์ปานกลางและต่ำและนักเรียนที่มีระดับเชาวน์อารมณ์ปานกลางมีความรับผิดชอบ
ทุกด้านสูงกว่านักเรียนที่มีระดับเชาวน์อารมณ์ต่ำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
3. นักเรียนที่มีระดับเชาวน์ปัญญาแตกต่างกัน มีความรับผิดชอบทุกด้านไม่แตกต่างกัน
4. ไม่มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างเชาวน์ปัญญา และเชาวน์อารมณ์ที่ส่งผลต่อความรับผิดชอบ
ทุกด้าน

โดยสรุป ระดับเชาวน์อารมณ์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 มีผลต่อความรับผิดชอบ
ทุกด้าน ส่วนระดับเชาวน์ปัญญาไม่มีผลต่อความรับผิดชอบ ผลการวิจัยเหล่านี้ผู้ที่เกี่ยวข้อง
เกี่ยวกับการเรียนการสอนสามารถนำไปใช้เป็นข้อเสนอแนะประกอบการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริม
และพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนได้อย่างเหมาะสม

คำสำคัญ : เชาวน์ปัญญาและเชาวน์อารมณ์

ABSTRACT

Responsibility is something to which society gives the importance because
it is a characteristic which can help people live in society even though the society
many change, causing the society to be prosperous and united. This study aimed
to examine and compare responsibilities of Matthayomsueksa 4 (grade 10)

students with different intelligence quotient at 3 levels and different emotional quotient at 3 levels. The sample consisted of 383 Matthayomsueksa 4 students under the Office of Roi Et Educational Service Area in the second semester of the academic year 2007, obtained using the multi-stage random sampling technique. The instruments used for collecting data were a 60 – item rating-scale inventory on responsibility with discriminating powers ranging 1.79-5.84 and a reliability of 0.72, a 35-item multiple-choice scale on intelligence quotient with discriminating powers ranging .26-.74 and difficulties ranging .27-.77, and a 40-item rating-scale inventory on emotional quotient with discriminating powers ranging 2.37-4.69 and a reliability of .87. The statistics used for analyzing the collected data were percentage, mean and standard deviation; and Two-way ANOVA was employed for testing hypotheses. The results of the study were as follows:

1. The students had self-responsibility and family responsibility at a medium level while educational institution responsibility and social responsibility at a high level.
2. The students with emotional quotient at a high level had higher responsibility in every aspect than those with emotional quotient at medium and low levels; and the students with emotional quotient at a medium level had higher responsibility in every aspect than those with emotional quotient at a low level at the .05 level of significance.
3. The students with different levels of intelligence quotient did not have different responsibilities in every aspect.
4. There were no interactions between intelligence quotient and emotional quotient which could affect responsibility in every aspect.

In conclusion, levels of emotional quotient of Matthayomsueksa 4 students could effect responsibility in every aspect while levels of intelligence quotient did not affect responsibility. Those involved in learning and teaching could use these study results as information in supplement to organization of activities for promoting and developing students' responsibility appropriately.

Keywords : Intelligence Quotient and Emotional Quotient

บทนำ

ในสังคมยุคใหม่ที่มีความซับซ้อนและมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอยู่เป็นประจำ ระบบต่างๆของสังคมแบบเดิมซึ่งปลูกฝังให้บุคคลมีความคิด ความเชื่อ และทัศนคติเป็นแบบเดียวกันไม่สามารถใช้ได้อีกต่อไป ด้วยเหตุนี้สังคมจึงจำเป็นต้องปลูกฝังคุณลักษณะที่สำคัญบางประการให้แก่บุคคลในสังคมเพื่อให้สังคมอยู่ต่อไปได้ คุณลักษณะสำคัญอันได้แก่ ความรับผิดชอบนั้นจะช่วยให้บุคคลอยู่ในสังคมได้ ถึงแม้สังคมจะเปลี่ยนไป ความรับผิดชอบมีความสำคัญและจำเป็นต้องได้รับการปลูกฝังให้แก่นักเรียนเพราะความรับผิดชอบนำมาซึ่งความสำเร็จตามที่ตนเองได้ตั้งเป้าหมายเอาไว้ เป็นรากฐานในการทำกิจกรรมต่างๆให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี เชวณอารมณ์เป็นความสามารถในการควบคุมอารมณ์ของตนเอง รู้สึกถึงอารมณ์ของตนเองและผู้อื่นมีความตระหนักรู้เท่าทันอารมณ์เหล่านั้น สามารถใช้ประโยชน์จากการตระหนักรู้ทางอารมณ์และความรู้สึกเป็นแนวทางในการแสดงออกทางด้านความคิดและพฤติกรรมของบุคคลอย่างเหมาะสม สามารถกำหนดว่าจะบริหารจัดการตนเองได้อย่างไร รู้จักสร้างแรงจูงใจและจุดใจตนเองเพื่อทำภารกิจต่างๆให้บรรลุเป้าหมายซึ่งสำคัญต่อลักษณะนิสัยความรับผิดชอบ⁴

ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยตระหนักในปัญหาความรับผิดชอบของนักเรียนในจังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งเป็นเยาวชนที่สำคัญของประเทศไทย ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาและเปรียบเทียบความรับผิดชอบของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ในจังหวัดร้อยเอ็ด ที่มีเชวณปัญญา และเชวณอารมณ์แตกต่างกันเพื่อเป็นแนวทางในการลดปัญหาการขาดความรับผิดชอบของนักเรียน เป็นข้อมูลในการวางแผนพัฒนาให้นักเรียนมีความรับผิดชอบ และเพื่อนำผลที่ได้จากการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน สำหรับปลูกฝังความรับผิดชอบแก่นักเรียนให้สูงขึ้นไป

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความรับผิดชอบของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โดยรวม และจำแนกตามตัวแปรเชวณปัญญาและเชวณอารมณ์
2. เพื่อเปรียบเทียบความรับผิดชอบ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่มีเชวณปัญญา และเชวณอารมณ์แตกต่างกัน

ระเบียบวิธีวิจัย

ขอบเขตของการวิจัย

1. ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ เป็น นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 8,814 คน

2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 383 คน

3. ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย

3.1 ตัวแปรอิสระ ได้แก่

3.1.1 เซวาร์ปัญญา (Intelligence Quotient) จำแนกเป็น 3 ระดับ ได้แก่ ระดับเซวาร์ปัญญาสูง ระดับเซวาร์ปัญญาปานกลาง และระดับเซวาร์ปัญญาต่ำ

3.1.2 เซวาร์อารมณ์ (Emotional Quotient) จำแนกเป็น 3 ระดับ ได้แก่ ระดับเซวาร์อารมณ์สูง ระดับเซวาร์อารมณ์ปานกลาง และระดับเซวาร์อารมณ์ต่ำ

3.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ ความรับผิดชอบ 4 ด้าน คือ ความรับผิดชอบต่อนอง ความรับผิดชอบต่อครอบครัว ความรับผิดชอบต่อสถานศึกษาและความรับผิดชอบต่อสังคม

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ มี 3 ชนิด ดังนี้

ชนิดที่ 1 แบบวัดความรับผิดชอบ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า จำนวน 60 ข้อ มีค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ 1.79 ถึง 5.84 ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.72

ชนิดที่ 2 แบบทดสอบวัดเซวาร์ปัญญา เป็นแบบชนิดเลือกตอบจำนวน 35 ข้อ มีค่าอำนาจจำแนก ตั้งแต่ .26 ถึง .74 ค่าความยากตั้งแต่ .27 ถึง .77

ชนิดที่ 3 แบบวัดเซวาร์อารมณ์ ซึ่งเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า จำนวน 40 ข้อ มีค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ 2.37 ถึง 4.69 และค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.87

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นขั้นตอน ดังนี้

1. ทำหนังสือขออนุญาตจากคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคามถึงผู้บริหารโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง

2. ผู้วิจัยนำหนังสือขออนุญาตดังกล่าวไปติดต่อกับโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างเพื่อขอกำหนด วัน เวลา และสถานที่ในการสอบ

3. จัดเตรียมแบบวัดความรับผิดชอบ แบบทดสอบวัดเซวาร์ปัญญา และแบบวัดเซวาร์อารมณ์ให้เพียงพอกับจำนวนกลุ่มตัวอย่างในแต่ละโรงเรียน

4. ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองตามวัน เวลาที่กำหนด โดยชี้แจงให้นักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างทราบวัตถุประสงค์ของการสอบและขอความร่วมมือในการสอบเพื่อให้ได้ผลตามความเป็นจริง

5. นำผลการสอบมาตรวจให้คะแนนตามเกณฑ์ของเครื่องมือแต่ละชนิด แล้วนำข้อมูลที่ได้มาตรวจวิเคราะห์

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้มาจัดกระทำและวิเคราะห์ข้อมูล ตามลำดับขั้นต่อไปนี้

1. เก็บรวบรวมคะแนนของกลุ่มตัวอย่างแต่ละคนจากแบบวัดและแบบทดสอบ
2. คำนวณหาค่าสถิติพื้นฐานที่จำเป็น ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป
3. ทำการวิเคราะห์ความแปรปรวนสองทาง (Two – way ANOVA) เพื่อเปรียบเทียบตัวแปรความรับผิดชอบของนักเรียน ที่มีเชาวน์ปัญญาและเชาวน์อารมณ์แตกต่างกัน
4. เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ความรับผิดชอบของนักเรียนที่มีเชาวน์อารมณ์แตกต่างกัน โดยใช้วิธีของ Sheffe'

สรุปผลการวิจัย

1. นักเรียนมีความรับผิดชอบต่อตนเองและความรับผิดชอบต่อครอบครัวอยู่ในระดับปานกลางส่วนความรับผิดชอบต่อสถานศึกษาและความรับผิดชอบต่อสังคมอยู่ในระดับสูง
2. นักเรียนที่มีระดับเชาวน์อารมณ์สูง มีความรับผิดชอบทุกด้านสูงกว่านักเรียนที่มีระดับเชาวน์อารมณ์ปานกลางและต่ำ และนักเรียนที่มีระดับเชาวน์อารมณ์ปานกลางมีความรับผิดชอบทุกด้านสูงกว่านักเรียนที่มีระดับเชาวน์อารมณ์ต่ำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
3. นักเรียนที่มีระดับเชาวน์ปัญญาแตกต่างกัน มีความรับผิดชอบทุกด้านไม่แตกต่างกัน
4. ไม่มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างเชาวน์ปัญญาและเชาวน์อารมณ์ที่ส่งผลต่อความรับผิดชอบทุกด้าน

อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาความรับผิดชอบของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่4ที่มีระดับเชาวน์ปัญญาและระดับเชาวน์อารมณ์แตกต่างกัน ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่มีระดับเชาวน์ปัญญาและระดับเชาวน์อารมณ์แตกต่างกันมีความรับผิดชอบต่อตนเอง ความรับผิดชอบต่อครอบครัวอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก เด็กในช่วงอายุ 13-16 ปียังอยู่ในช่วงวัยที่ยังต้องปฏิบัติตามกฎเกณฑ์จริยธรรมของครอบครัวกลุ่มหรือประเทศชาติและสนับสนุนกฎเกณฑ์ของสังคมที่มีอยู่ สอดคล้องกับผลการวิจัยของสมพูล เนตรรัตน์ ได้ศึกษา เรื่อง พฤติกรรมความรับผิดชอบของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1 ผลการศึกษา พบว่านักเรียนมีความรับผิดชอบต่อนตนเองและต่อครอบครัวอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนผลการวิจัยพบว่าอีก 2 ด้าน คือ ความรับผิดชอบต่อสถานศึกษา และความรับผิดชอบต่อสังคมนักเรียนมีความรับผิดชอบอยู่ในระดับสูง ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากสิ่งแวดล้อมเกื้อหนุนให้นักเรียนเกิดความซื่อสัตย์ในเรื่องความรับผิดชอบต่อสถานศึกษา และความรับผิดชอบต่อสังคมอยู่ตลอดเวลา จากการเป็นแบบอย่างของครู อาจารย์ และเพื่อนๆ การยกย่องบุคคลตัวอย่างทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน

สอดคล้องกับผลการวิจัยของ สุทธิภรณ์ แหยมรักษา⁷ ได้ศึกษา เรื่อง พฤติกรรมความรับผิดชอบต่อของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดนครปฐม ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนมีความรับผิดชอบต่อสถาบันและความรับผิดชอบต่อสังคมอยู่ในระดับมาก

2. ผลการเปรียบเทียบความรับผิดชอบแต่ละด้าน โดยจำแนกตามตัวแปรเซวณปัญญาและเซวณอารมณ์ พบว่า

2.1 นักเรียนที่มีระดับเซวณปัญญาแตกต่างกัน มีทุกด้านไม่แตกต่างกันทั้งนี้อาจเนื่องมาจากเด็กในช่วงวัยเดียวกันมีประสิทธิภาพในการตัดสินใจ กระบวนการจัดการ การวางแผน ตลอดจนการปรับตัวให้ไม่แตกต่างกัน ตามทฤษฎีเซวณปัญญาแบบไตรภาคของสเติร์นเบอร์ก² สอดคล้องกับผลการวิจัยของ พรชัย กาลภูธร³ ได้ศึกษาเรื่อง การเปรียบเทียบพฤติกรรมเชิงจริยธรรม ของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 ที่มีการ อบรมเลี้ยงดู เซวณปัญญาและความสามารถในการเผชิญและฝ่าฟันอุปสรรคแตกต่างกัน ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนที่มีระดับเซวณปัญญาแตกต่างกันมีพฤติกรรมด้านความรับผิดชอบไม่แตกต่างกัน

2.2 นักเรียนที่มีระดับเซวณอารมณ์สูงมีความรับผิดชอบทุกด้านสูงกว่านักเรียนที่มีระดับเซวณอารมณ์ปานกลางและต่ำ และนักเรียนที่มีระดับเซวณอารมณ์ปานกลางมีความรับผิดชอบทุกด้านสูงกว่านักเรียนที่มีระดับเซวณอารมณ์ต่ำ ที่เป็นเช่นนี้เพราะว่าบุคคลที่มีวุฒิภาวะทางอารมณ์นั้น สามารถตั้งความหวังในชีวิตตามสภาพที่เป็นจริง ฟังตนเองได้ รู้จักและปฏิบัติหน้าที่ของตนเองอย่างเหมาะสมให้ลุล่วงไปด้วยดี มีความมุ่งมั่นไปสู่เป้าหมาย⁴ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ อรุโณ จักขัณฐะ⁸ ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาโครงสร้างเซวณอารมณ์สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ของโรงเรียนในสังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนนทบุรี ผลการศึกษาพบว่า โครงสร้างเซวณอารมณ์ของนักเรียนประกอบด้วย การรู้จักตนเอง การจัดการกับอารมณ์ตนเอง การมีแรงจูงใจที่ดี การมีทักษะในการทำงานกลุ่ม และการตระหนักรู้สังคม

เอกสารอ้างอิง

- 1 กรมวิชาการ. แนวทางการพัฒนาจริยธรรมไทย. กรุงเทพฯ : กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2545.
- 2 ประสาท อิศรปริดา. สารัตถจิตวิทยาการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 4. มหาสารคาม : คลังนาโนวิทยา, 2547.
- 3 พรชัย กาลภูธร. การเปรียบเทียบพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 ที่มีการอบรมเลี้ยงดู เขาวนปัญญา และความสามารถในการเผชิญและฝ่าฟันอุปสรรคแตกต่างกัน. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2549.
- 4 มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. เอกสารประกอบการสอนชุดวิชาพัฒนาการวัยรุ่น และการอบรม. กรุงเทพฯ : สาขาวิชาคหกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2549.
- 5 ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. การวัดด้านจิตพิสัย. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น, 2543.
- 6 สมพูล เนตรรัตน์. พฤติกรรมความรับผิดชอบของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียน ขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2548.
- 7 สุทธิภรณ์ แหยมรักษา. พฤติกรรมความรับผิดชอบของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ตอนปลายโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน จังหวัดนครปฐม. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2546.
- 8 อุไร จักษ์ตรีมงคล. การพัฒนาโครงสร้างเขาวนอารมณ์สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4. วิทยานิพนธ์ กศ.ด. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2545.